

Uchwała z dnia 20 maja 2003 r., III CZP 19/03

Sędzia SN Bronisław Czech (przewodniczący)

Sędzia SN Jan Górowski (sprawozdawca)

Sędzia SN Hubert Wrzeszcz

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Jarosława K. i Waldemara G. przy uczestnictwie Ewy C. oraz Przedsiębiorstwa Produkcji Handlu i Usług "A.", sp. z o.o. w R. o nadanie klauzuli wykonalności, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 20 maja 2003 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie postanowieniem z dnia 7 lutego 2003 r.:

"Czy zbywca wierzytelności jest legitymowany do wniesienia zażalenia na postanowienie wydane w trybie art. 788 § 1 k.p.c. o nadaniu klauzuli wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności ?

a w wypadku odpowiedzi twierdzącej;

Czy przedmiotem kognicji sądu orzekającego o nadaniu klauzuli wykonalności w trybie art. 788 § 1 k.p.c. może być badanie zasadności zarzutu zbywcy wierzytelności co do odstąpienia od umowy przelewu wierzytelności ?"

podjął uchwałę:

Zbywca wierzytelności nie jest legitymowany do wniesienia zażalenia na postanowienie wydane na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. o nadaniu klauzuli wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności.

Uzasadnienie

Zagadnienie prawne przedstawione zostało przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, rozpoznający zażalenie Ewy C. na postanowienie Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 9 grudnia 2002 r. o nadaniu klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu na rzecz Jarosława K. i Waldemara G., nabywców tej wierzytelności (art. 788 §1 k.p.c.).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że wyrokiem zaocznym z dnia 17 października 2001 r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie zasądził od pozwanego Przedsiębiorstwa Handlu i Usług „A.”, sp. z o.o. na rzecz powódki kwotę 148 800 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia 25 czerwca 2001 r. oraz kwotę 14 275 zł. tytułem zwrotu kosztów procesu. Wyrok ten uprawomocnił się dnia 7 listopada 2001 r. i w dniach 14 i 15 listopada 2001 r. została mu nadana klauzula wykonalności. Umową przelewu wierzytelności z dnia 29 maja 2002 r. Ewa C. zbyła na rzecz Jarosława K. oraz Waldemara G. wierzytelność wynikającą z wyroku zaocznego. Uznając, że umowa ta stanowi skuteczny dokument stwierdzający przejście uprawnień, Sąd Rejonowy nadał klauzulę wykonalności na rzecz nabywców wierzytelności Jarosława K. i Waldemara G., na podstawie art. 788 §1 k.p.c.

W zażaleniu Ewa C. wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia przez oddalenie wniosku i powołała się na dokonane w dniu 16 lipca 2002 r. odstąpienie od umowy przelewu.

Sąd Apelacyjny, dostrzegając zagadnienie, czy zbywca wierzytelności jest legitymowany do wniesienia zażalenia na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. na rzecz nabywcy wierzytelności i powołując się na wykładnię literalną art. 795 § 2 k.p.c., zauważył, że uprawnionymi do wniesienia tego środka odwoławczego są wierzyciel i dłużnik, natomiast Ewa C. była wierzycielem jedynie tylko do chwili dokonania przelewu.

Według zapatrywania Sądu, odpowiedź na pytanie, czy odstąpienie wierzycielki od umowy przelewu było skuteczne, wymagałaby merytorycznej oceny podniesionego przez nią zarzutu, tymczasem kognicja sądu w postępowaniu klauzulowym unormowanym w art. 788 k.p.c. jest ograniczona do formalnego badania, czy na podstawie przedłożonego dokumentu nastąpiło przejście uprawnień lub obowiązków. W konsekwencji Sąd Apelacyjny wyraził wątpliwość, czy zbywcy wierzytelności przysługuje zażalenie na postanowienie o nadaniu wyrokowi klauzuli wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności. Dostrzegł jednocześnie, że na wypadek odmiennego zapatrywania należałoby rozstrzygnąć dalsze zagadnienie prawne, budzące poważne wątpliwości, a mianowicie, czy przedmiotem kognicji sądu orzekającego o nadaniu klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. może być badanie zasadności zarzutu zbywcy wierzytelności o odstąpieniu od umowy przelewu wierzytelności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W przeciwieństwie do legitymacji procesowej, którą określa się na podstawie przepisów prawa materialnego, legitymacja do zaskarżenia orzeczenia, jako przesłanka formalna, wynika zawsze z przepisów prawa procesowego. Uprawnienie danej osoby do wniesienia środka zaskarżenia wskazuje więc jej stosunek do samego postępowania, a nie jego przedmiotu. W związku z tym problem ustalenia kręgu osób uprawnionych do zaskarżenia orzeczenia sprowadza się przede wszystkim do określenia zakresu podmiotowego postępowania toczącego się w sprawie lub postępowania pomocniczego, w którym orzeczenie to jest wydawane. W procesie legitymacja ta przysługuje nie tylko stronom, ale również interwenientowi ubocznemu (art. 79 k.p.c.), który może połączyć wniesienie środka zaskarżenia ze zgłoszeniem interwencji.

W postępowaniu nieprocesowym podmiotem uprawnionym do zaskarżenia orzeczenia jest wnioskodawca i uczestnik, przy czym zainteresowani – bez względu na ich liczbę i stopień zainteresowania wynikiem sprawy oraz nasilenie sprzeczności lub rozbieżności interesów – mogą połączyć wniesienie środka zaskarżenia z przystąpieniem do sprawy (art. 510 k.p.c.). W każdym postępowaniu legitymacja do zaskarżenia orzeczeń przysługuje prokuratorowi (art. 7 i 60 § 2 k.p.c.), Rzecznikowi Praw Obywatelskich (art. 14 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147) oraz organizacjom społecznym w sprawach, w których mogą one występować (art. 8, art. 60 § 2 w związku z art. 62 k.p.c.). Ponadto w odniesieniu do niektórych orzeczeń legitymacja do zaskarżenia przysługuje świadkom, biegłym i osobom trzecim, których dane orzeczenie dotyczy.

W świetle powyższych uwag, określenie zakresu podmiotowego legitymacji do wniesienia zażalenia w postępowaniu klauzulowym (art. 795 § 1 k.p.c.) wymaga ustalenia podmiotów postępowania toczącego się na podstawie art. 788 k.p.c.

Niewątpliwie nie można traktować jako uczestnika postępowania klauzulowego osoby wskazanej w tytule egzekucyjnym jako wierzyciel, gdyż art. 510 k.p.c. nie ma tu zastosowania. Do tego postępowania na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. stosuje się tylko odpowiednio przepisy o procesie.

Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności, podobnie jak proces, cechuje dwustronność. Jego stronami są wierzyciel i dłużnik (por. art. 781 § 2, art. 782, 784, 785, 786 § 1 i art. 795 § 2 k.p.c.), przy czym należy wyróżnić wierzyciela i dłużnika w znaczeniu materialnym i procesowym. Wierzycielem w pierwszym znaczeniu jest

osoba, na rzecz której ma być wydana klauzula wykonalności, dłużnikiem zaś osoba, przeciwko której ma być wydana ta klauzula. Z reguły są to osoby, oznaczone w tytule egzekucyjnym jako wierzyciel i dłużnik. Możliwe jest jednak nadanie klauzuli przeciwko innym podmiotom (por. np. art. 788 k.p.c.) i wtedy mają one przymiot wierzyciela lub dłużnika w znaczeniu materialnym.

Stroną postępowania klauzulowego w znaczeniu procesowym jest osoba, która we własnym imieniu występuje o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu albo która, także imieniem własnym, sprzeciwia się takiemu wnioskowi. W znaczeniu tylko procesowym jako strona postępowania klauzulowego działać może np. prokurator, występujący z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności na rzecz strony (wierzyciela) w znaczeniu materialnym, trafnie więc w literaturze przyjmuje się, że przymiot strony w postępowaniu klauzulowym wynika zasadniczo z tytułu egzekucyjnego bądź z wniosku o nadanie klauzuli wykonalności.

Przedstawione rozumienie omówionego pojęcia wyłącza możliwość uznania za stronę osoby, która jest wskazana jako wierzyciel w treści tytułu egzekucyjnego, wtedy z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności na swoją rzecz wystąpiła na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. osoba, na którą przeszło uprawnienie stwierdzone tytułem egzekucyjnym. Osoba występująca z takim wnioskiem jest stroną postępowania klauzulowego jednocześnie w znaczeniu materialnym (na jej rzecz ma nastąpić nadanie klauzuli) oraz w znaczeniu procesowym (w swoim imieniu wnosi o nadanie klauzuli). Z przymiotu strony postępowania klauzulowego wynika legitymacja do wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności, a po stronie przeciwnej legitymację taką ma osoba, przeciwko której ma zostać nadana klauzula wykonalności i która we własnym imieniu sprzeciwia się wnioskowi. Osoba ta jest dłużnikiem w znaczeniu materialnym i procesowym.

Przedstawione powyżej rozumienie strony postępowania klauzulowego wyklucza możliwość przyznania takiego przymiotu osobie wskazanej jako wierzyciel w treści tytułu egzekucyjnego, w wypadku, w którym z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności na swoją rzecz wystąpiła, zgodnie z art. 788 § 1 k.p.c., osoba, na którą przeszło uprawnienie stwierdzone tytułem.

Osoba wskazana jako wierzyciel w tytule egzekucyjnym, nie będąc wówczas stroną postępowania o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu (art.

788 § 1 k.p.c.), wszczętego przez osobę, na którą przeszło uprawnienie stwierdzone tym tytułem, nie ma również z tego powodu legitymacji do zaskarżenia zażaleniem, na podstawie art. 795 § 1 k.p.c., postanowienia sądu pierwszej instancji co do nadania klauzuli wykonalności. (...)

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. przez podmiot, na który przeszło uprawnienie stwierdzone tytułem egzekucyjnym, osoba oznaczona w tym tytule jako wierzyciel, nie ma legitymacji do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności. Taka odpowiedź powoduje, że nieaktualne stało się zagadnienie drugie.

Przytoczone względy uzasadniały podjęcie uchwały, jak na wstępie.